

Timothy Pogačar

Državna univerza Bowling Green, Ohio

DOI: 10.4312/SSJLK.60.180-186

Izidor ali Isidore? Agata ali Agatha? Osebna imena v prevodih

Prispevek obravnava prakso prevajalcev, ali ohraniti zapis osebnih imen v prevodih, kakor se pojavljajo v izvirniku. Ime lahko skupaj z lastnostmi literarne osebe bralcu predstavlja osebo kot celoto, predvsem kadar je prisotno že v samem naslovu (Ana Karenina, Oliver Twist). V prispevku so s primeri ponazorjeni učinki prenosa izvirnih imen v prevod, vključujoč zvočno podobo, s poudarkom na prevodih iz slovenščine v angleščino. S časoma so prevajalci iz slovenščine v angleščino začeli ohranjati slovenske oblike lastnih imen.

osebna imena, literarne osebe, prevajanje, slovenska literatura, zvočne preference

The article considers translators' practice of leaving personal names in translations as they appear in the original. A name is the primary characteristic of a literary character that the reader encounters, and a literary character often represents an entire work in the reader's memory, frequently appearing in the title (e.g., Anna Karenina or Oliver Twist). The article weighs the effects of using original names in translations, including their phonetic impression, with a focus on translations from Slovenian, and it concludes that translators into English have gradually come to preserve Slovenian spellings.

personal names, literary characters, translation, Slovenian literature, sound preferences

1 Uvod

V *Teoriji pripovedi* Alojzija Zupan Sosič (2017: 186) piše, da »ima literarna oseba poseben položaj, saj je element, ki se najdlje usidra v naš bralni spomin«; »to, kar se najbolj zgoščeno svetlika iz mraka našega spomina, je glavna literarna oseba.« Spomnimo na literarne osebe po imenih Črtomir, Ana Karenina, Huckleberry Finn, Oliver Twist. Neredko so imena protagonistov tudi v naslovih literarnih del. Vprašanje, ki si ga zato zastavljamo, je, ali je smiselno poimenovanja literarnih oseb prevajati ali ne oz. na kakšen način jih sploh spreminjati, če se odločimo za kakršnokoli poseganje vanje.

Imena literarnih oseb so lastna imena in predstavljajo podskupino antroponimov (Nussel 1992: 38–39), torej je poimenovanje literarnih oseb zelo podobno poimenovanju ljudi. Imena nimajo slovarske vrednosti, čeprav v nekaterih primerih obstaja z njimi povezan leksikalni pomen (npr. Raskolnikov v pomenu 'razkolnik') ali pa ga je mogoče ugotoviti etimološko (npr. angleško Anthony pomeni 'dragocen' ali 'cvet'). Ob leksikalnem pomenu je lahko pomembna tudi zvočna podoba imena, ki vpliva na bralca. Tako smo avtorji raziskave (Pogačar, Pogacar 2024) analizirali odzive bralcev na zvočno podobo imen v prevodu v slovenščino za roman *Oliver Twist* Charlesa Dickensa in v imenih slovenske kmečke povesti.

Rezultati raziskav govorijo v korist sicer uveljavljene prakse, da se imena literarnih oseb tudi v prevodih ohranijo v izvorni obliki. Vendar ni bilo vedno tako. Pregled pokaže na težave, ki izhajajo iz prevajalčeve odločitve, da spremeni lastna imena literarnih oseb. V prispevku bomo s tem namenom pregledali različne pristope k prevajanju leposlovnih del iz slovenščine v angleščino vse do uveljavljene sočasne prakse, ki nam nalaga, da lastno ime protagonista (tudi zaradi njegove zvočne podobe) raje ohranimo v prevodu. Takšno prakso potrjuje (Blake, Stopar 2021: 14) tudi *Slovenski pravopis* (2014). V nadaljevanju so predstavljeni posamezni primeri poimenovanja literarnih oseb, ki so namenjeni ponazoritvi posamezne možnosti poimenovanja in ne kot kritika prevajalca.

2 Gradivo

Za namen prispevka smo pregledali, kako so imena oseb v slovenskih leposlovnih delih predstavljena v knjigi, objavljeni v ZDA (Cooper, Mihailovich 1998/99), v kateri so zbrani starejši in novejši prevodi. Prav tako smo vključili dva romana iz zbirke Vilenica (Potrč 1988; Zupan 1988); antologijo, objavljeno v Sloveniji (Matajc 2005), ter romane Draga Jančarja (2011, 2013) in Ivana Tavčarja (2021). Primerjali smo imena literarnih oseb v izvornikih z njihovimi imeni v prevodih.

3 Osebna imena v dveh antologijah slovenske literature

Dober primer, ki izhaja iz spreminjanja lastnih imen, je prevod besedila oz. »slike« Ivana Tavčarja z naslovom *Moj sin* (1880). V prevodu iz leta 1923 (Tavčar 1923) se njen naslov glasi *Old Antony's Son*. V Tavčarjevi sliki je ime Anton edinstveno, zanj prevajalec uporablja angleško ustreznico, in sicer arhaično obliko Antony (namesto Anthony). S tem je oslABLJENA povezava očeta s sinom Tončkom (tudi Tonče) in tudi s slovenskim vaškim okvirom, medtem ko so imena drugih literarnih oseb v prevodu ohranjena, npr. Saderljev Korle, Tomažek Dolinčev in Vratarjev Martinče. Hkrati je v prevodu Anton poveličan v Shakespearovem duhu, ko postane Antony (angleški bralec se bo takoj spomnil na dramo *Antony and Cleopatra*), naslov *Moj sin* pa izgubi pridih patetičnosti. Ta prevajalska praksa predstavlja starejše obravnavanje imen literarnih oseb v prevodih.

Antologiji v primerjalnem pogledu kažeta na različne pristope pri prevajanju oz. spreminjanju imen v angleških prevodih slovenskega leposlovja. Dvojezična antologija v reviji *Slovene Studies* (Cooper, Mihailovich 1998/99) vsebuje starejše prevode. Prevajalci nameenjajo skrb zvočni podobi imen, posebej tistih, ki vsebujejo sičnike in šumevce, urednik pa pojasnjuje izgovarjavo posameznih glasov, zapisanih z grafemi c, č, g, j, š, v, ž.

Najprej si pogledjmo prevode, v katerih prevajalci uporabljajo angleške ustreznice slovenskih imen. V zgodbi *Gospoda Matije zadnji gost* (1934/35) Ivana Preglja vikar Matija postane vicar Mathias, Lojz – Alois in Lukjan – Lucian. Podobno je tudi v prevodu *Hiše Marije Pomočnice* (1976) Ivana Cankarja, kjer Lojzka v prevodu postane Lois, Katica – Katie, Cecilija – Cecilia

in Hanzek – Johnny. Manjka ustreznica za Malči, saj se ta imenuje Malchie. Prilagoditev imen angleščini in njihova angleška zvočna podoba po našem mnenju ni v korist bralčevi predstavi o nastopajočih osebah ob začetku dvajsetega stoletja.

Preostali prevajalci leposlovnih del v tej knjigi so večinoma zvesti izvirniku in upoštevajo tudi slovenski pravopis. V prevodu zgodbe *Kmetska smrt* (1899) Janka Kersnika tako nastopajo Bunček, Češek in Micika. Samo Mrtinkovec postane Martinkovec. V prevodu povesti *Samorastniki* Prežihovega Voranca (1983) srečamo Burgo, Gala, Karničnika, Ožbeja in Primoža. Nekoliko drugače je ravnal prevajalec povesti *Martin Krpan z Vrha* (Levstik 1943), kjer srečamo junaka po imenu Martin Kerpan of Verkha in cesarja Johna (Janez).

Prevod romana *Pomladni dan* (Kosmač 1959) je primer radikalnejšega reševanja prevajalskih zagat; prevajalka se je odločila v ciljni jezik prenesti dobesedne pomene priimkov. Modrijan je v angleščini Wiseacre, Podzemljíč – Underground ali the carpenter, Zavoglar pa postane Round-the-Corner. V četrtem poglavju prvega dela je v pogovoru med stricem pripovedovalca in Podzemljíčem celo razložen pomen priimka: »As for my name, they call me Underground, because I'm from Podzemlje, which means Underground.« (Kosmač 1959: 48) Prevajalka je dodala besedno zvezo »izpod zemlje« in zapisala: »Kar pa se mojega imena tiče, sem Podzemljíč zato, ker sem izpod zemlje [...] Saj sem iz Podzemlja, pravim.« (Kosmač 1985: 88)

Razhajanja med različnimi praksami prevajanja imen opazimo tudi v knjigi *Fragments from Slovene literature* (2005), ki vključuje drugi prevod *Martina Krpana*. Prevajalka je ime Berdavs spremenila v Berdaus, da bi bralci razumeli, kako se izgovarja njegov drugi zlog. Cesarja je poimenovala Johan, na nemški način, in to ne glede na tip pripovedovalca v zgodbi, ki je vaški in cesarja po domače imenuje kar Janez.

Imena so prevedena tudi v romanu *Jurij Kozjak*; Bernard in Peter v prevodu ohranita ime, Jurij postane George, Ožbe pa je v prevodu Ogebe. V zadnjem primeru znova ne gre za prevod oz. angleško ustreznico, ampak se skuša sugerirati izgovarjava imena.

V isti antologiji prevodi zgodbe *Kmetske smrti* Janka Kersnika, romana *Plebanus Joannes* Ivana Preglja in drame *Dogodek v mestu Gogi* Slavka Gruma ohranjajo zvestobo slovenskim imenom, z izjemo imena Juta – Yuta, kar je znova mogoče razložiti z načinom izgovarjave. Nasploh antologija *Fragments from Slovene literature* (2005) teži k ohranjanju izvirnih, torej slovenskih imen.

4 Osebna imena v dveh romanih iz zbirke Vilenica

Situacija je bila drugačna v zbirki Vilenica s konca osemdesetih let prejšnjega stoletja. V prevodu romana *Na kmetih* (1988) Ivan Potrča je poseben poudarek na izgovarjanju imen.

izvirnik	prevod
Caf	Tsaf
Černkov	Chernkov
Franček	Franchek
Južek	Yuzhek
Muršec	Murshets
Ploj	Ploy
Smigoč	Smigoch
Toplečka	Toplechka
Južek	Yuzhek

V predgovoru prevajalec svetuje bralcem, kako izgovarjati posamezna imena, npr. Murshets kot moor-shets ali Yuzhek kot yoo-zhek. Za nekatera ženska imena uporabi opisne besedne zveze, Gechevka (Gečevka) je »Gechev's widow« in Tsafovka (Cafovka) je »the Tsaf woman«, kar je z vidika zvočne podobe imen v ciljnem jeziku precej nerodno. Povsem pa iz prevoda izginejo manjšalnice: namesto Hanike imamo Hano.

Pri prevodu romana *Menuet za kitaro* (*Minuet for Guitar*, 1988) Vitomila Zupana iz iste zbirke je prevajalec ravnal podobno, pri tem pa si posebno pozornost zaslužijo južnoslovenska imena.

izvirnik	prevod
Keržan	Kerzhan
Mihajlović	Mihajlovich
Pavelić	Pavelich
Počivalnik	Pochivalnik
Tujčko	Tujchko

5 Osebna imena v angleških prevodih iz besedil v drugih jezikih

Vsaj enako zanimivo je primerjati prevode iz drugih jezikov v angleščino. Naslov starejšega prevoda češkega romana *Osudy dobrého vojaka Švejka* (Dobri vojak Švejk, 1930) Jaroslava Haška je v angleščini *The Good Soldier Schweik*, priimek junaka pa se piše na nemški način. Toda že v novejšem prevodu (Cromwell 1974) se naslov glasi *The Good Soldier Švejk*, kar je skladno z novejšo prakso pri prevajanju oz. ohranjanju originalnih imen. Hkrati naletimo na nekatera protislovja in nedoslednosti pri prevajanju. Npr. ime firme Polák je ohranjeno v češčini, vendar se nahaja na Long Street namesto na ulici Dlouhá (Hasek 1930: 142), medtem ko prevod ohranja ime ulice Vodicková (prav tam). Izkaže se, da je strešica oz. šumevec znamenje tujega in se v prevodu prilagodi: Hradčany postanejo Hradcany, Budějovice postanejo Budjejevovice, priimek poročnika Lukaša je zapisan Lukash.

Prevajalci v angleščino niso nikoli imeli težav z vrsto soglasnikov v poljskem jeziku ali preglasom v germanskih jezikih oz. švedščini in nemščini, ki se lahko prenese tudi v angleščino, čeprav ima običajni bralec najbrž težave z njegovo izgovarjavo. Roman *Charlotte Löwensköld* švedske pisateljice Selme Lagerlöf, ki je leta 1909 prejela Nobelovo nagrado, ima v angleščini isti naslov (Doubleday 1927). Kriminalke švedskih pisateljev Maja Sjöwalla in Pera Wahlöja, prevodi katerih so bili objavljeni v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja, so polni švedskih osebnih imen: Bökk in Gröbe (1969), Rön, Växjö in Jörgensen (1976), Åsa in Månsson (1977), Braxén ali Mård (1978). Enako velja za imena ladij, npr. Uttörrö in Óbuda (1969), ali geografska imena, npr. Sveavägen in Malmö (1976), Dragør (1977), čeprav angleškemu bralcu diakritična znamenja in tipografski simbol ø niso poznani.

6 Osebna imena v prevodih 21. stoletja

Prevajalska praksa se je, vsaj za slovenščino, izrazito spremenila v 21. stoletju. Primer so prevodi romanov Draga Jančarja izpod peresa Michaela Bigginsa (npr. *Drevo brez imena* in *Galjot*). V njih so skorajda vsa imena literarnih oseb ohranjena v izvorni obliki. Izjemi sta v drugem izmed omenjenih romanov samo Eliza Pleinacher (v prevodu Elisa) in Peter Šac (v prevodu Schatz). Biggins osebno pojasnjuje, da se je za prilagoditev angleški izgovarjavi in s tem zvočni podobi odločil na podlagi zgodovinskih dejstev, upošteva razmerje med slovenščino in nemščino okoli leta 1600, kar torej upravičuje obe spremembi. Ime glavnega junaka pa ima več oblik: Johan Ot, Johann Ott in Johannes Ott, kar kaže na identitetno problematiko v romanu.

Pričujoči kratek pregled imen literarnih oseb v prevodih zaključujemo z romanom Ivana Tavčarja *Visoška kronika*, v katerem se na poseben način »soočijo« slovenska in nemška imena, nekatera izmed njih so seveda izpričana v zgodovinskih virih. Mislimo zlasti na priimek Khallan ter imena bratov Marksa in Othinriha Wulffinga ali ječarja Mihóla Schwaiffstrigkha, iz katerih bi se avtor utegnil ponorčevati. Imena glavnih oseb Polikarpa, Izidorja, Jurija, Agate in Margarete so v prevodu ohranjena, ne glede na to, da so na voljo angleške ustreznice (Polycarp, Isidore, George, Agatha in Margaret). Vsa imena so krščanska in vsaj v dveh primerih, Izidorja in Jurija, so prisotne aluzije na svetnike (sv. Izidor kot kmet in sv. Izidor kot vojak). Prevod upošteva slovenski pravopis, prvič zato, ker so to slovenske literarne osebe, ki naj se tudi v angleškem prevodu imenujejo po slovensko. Drugič, radovedni bralec naj sam poišče angleško ustreznico in morda tudi informacijo o pomenu imena, če ga to zanima in bi utegnilo prispevati k ustreznemu branju oz. razumevanju morebitne značilnosti lastnega imena. In tretjič, odločitev je utemeljena v raziskavah o zvočni podobi lastnih imen, ki potrjujejo, da je pri imenu najpomembnejši prvi zlog (Pogačar, Pogacar 2024: 110). V omenjenih raziskavah kmečkih povesti smo med drugim ugotovili, da se imena privlačnih in/ali pozitivnih ženskih oseb začenjajo s črkami A, L in M. Med glavnimi osebami Tavčarjevega romana v tem kontekstu naj omenimo Agato in Margareto. Po tej

poti pa lahko tudi angleško govoreči bralec preko zvočne podobe imen dobi pozitiven vtis o osebi.

7 Zaključek

Primerjava prevodov literarnih del iz slovenščine v angleščino v zadnjih sto letih in več je pokazala, kako so prevajalci postopoma začeli upoštevati slovenski pravopis. Če so se osebna imena iz germanskih jezikov v svojih izvirnih oblikah v angleščini pojavila že davno, pa je bila praksa prevajanja slovenskih (in drugih južnoslovanskih) del takšna, da so prevajalci imena spreminjali. Današnje stanje oz. težnje so spodbudne: v novejših prevodih iz slovenščine v angleščino so namreč izvorna osebna imena skoraj vedno ohranjena. Eden od pomembnih razlogov za to so tudi intenzivnejši medkulturni stiki (in spletni pripomočki), ki so zmanjšali nujnost razlaganja izgovarjave osebnih imen in prispevali k ohranitvi njihove originalne zvočne podobe, ki lahko pomembno sugerira lastnosti literarnih oseb.

Viri in literatura

- BLAKE, Jason, STOPAR, Andrej, 2021: Intercultural bewilderment: Translating Hallerstein's letters from China. *Slovene Studies* 43/1. 37–51.
- CANKAR, Ivan, 1976: *The Ward of Our Lady of Mercy*. Prevedel Henry Leeming. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- COOPER, Henry R. Jr., MIHAILOVICH, Vasa (ur.), 1998/9: *Slovene studies* 20–21. Henry Cooper (ur.): *A bilingual anthology of Slovene literature*, 2003. Champagne, IL: Slavica.
- HASEK, Jaroslav, 1930: *The good soldier Schweik*. Prevedel Paul Selver. New York: Doubleday.
- JANČAR, Drago, 2011: *The galley slave*. Prevedel Michael Biggins. Champagne, IL: Dalkey Archive Press.
- JANČAR, Drago, 2013: *The tree with no name*. Prevedel Michael Biggins. Champagne, IL: Dalkey Archive Press.
- KERSNIK, Janko, 1899: The peasant's death. Prevedel Leo Wiener. Richard Garnett, Leon Vallée, Alois Brandl (ur.): *The Universal Anthology* 29. London: Clark. 325–29.
- KOSMAČ, Ciril, 1959: *A day in spring*. Prevedla F. S. Copeland. London: Lincolns Prager.
- LEVSTIK, Fran, 1943: Martin Kerpan of Verkh. Prevedel Anthony J. Klančar. *The Slavonic and East European Review* 21. 112–127.
- MATAJC, Vanessa (ur.), 2005: *Fragments from Slovene literature: An anthology of Slovene literature*. Ljubljana: Slovene Writers Association.
- NUESSEL, Frank, 1992: *The study of names: A guide to the principles and topics*. Westport, CT: Greenwood.
- POGACAR, Ruth, PISANSKI PETERLIN, Agnes, POKORN, Nike K., POGAČAR, Timothy, 2017: Sound symbolism in translation: A case study of character names in Charles Dickens's *Oliver Twist*. *Translation and interpreting studies* 12/2. 137–161.
- POGAČAR, Timothy, POGACAR, Ruth, 2024: Odzivi bralcev na osebna imena v slovenskih novelističnih besedilih. *Jezik in slovstvo* 69/1–2. 105–122.
- POTRČ, Ivan, 1988: *The land and the flesh*. Prevedel Harry Leeming. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev.
- PREGELJ, Ivan, 1934/35: Vicar Mathias' Last Guest. Prevedel Baroness Zmajič. *The Slavonic and East European Review* 13. 27–35.
- SJÖWALLA, Maja, WAHLÖÖ, Pera, 1969: *The man who went up in smoke*. Prevedla Joan Tate. New York: Vintage.
- SJÖWALLA, Maja, WAHLÖÖ, Pera, 1971: *Murder at the Savoy*. Prevedla Amy in Ken Knoespel. New York: Vintage.

SJÖWALLA, Maja, WAHLÖÖ, Pera, 1976: *The terrorists*. Prevedla Joan Tate. New York: Vintage.

SJÖWALLA, Maja, WAHLÖÖ, Pera, 1976: *The man on the balcony: The story of a crime*. Prevedel Alan Blair. New York: Vintage.

TAVČAR, Ivan, 1923: *Moj sin*. Prevedel N. B. Jopson. *Slavonic Review* 2/5. 397–401.

TAVČAR, Ivan, 2021: *Visoška kronika*. Prevedel Timothy Pogačar. Budapest: CEU Press.

VORANC, Prežihov, 1983: *The self-sown*. Prevedla Irma M. Ozbalt. New Orleans, LA: Prometheus.

ZUPAN, Vitomil, 1988: *Minuet for guitar*. Prevedel Harry Leeming. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev.

ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2017: *Teorija pripovedi*. Maribor: Litera.